

Květa KRÍŽOVÁ

1

2

V rámci odborného hodnocení obrazových fondů památkových objektů a při přípravě interiérových instalací se nejčastěji setkáváme s anglickými grafickými listy z období 19. století. V převážné míře jde o výjevy z dostihů, honů, o žánrové scény ze života na anglickém venkově a grafické repliky děl známějších portrétistů. Několik anglických dobových tisků jsme v poslední době uplatnili v nové interiérové instalaci zámku v Náchodě. V expozici na zámku Troja věnované zvířecímu žánru ve výtvarném umění byla v nedávné době vystavena díla anglických umělců. Patří k nim mimo jiné také tematicky zajímavá olejomalba člena známější anglické malířské rodiny Armfieldů.

Ve sbírkách zámeckých památkových objektů nacházíme řadu zobrazení ušlechtilých koní od potomků malíře skotského původu Jacoba Hamiltona. Vzpomeňme například soubor obrazů ze zámku Hluboká. V souvislosti s nedávnou přípravou interiérové instalace severočeského zámku ve Šluknově jsme požádali dr. Jana N. Assmanna o odborné zhodnocení obsáhlého souboru odtud pocházející zachované anglické grafiky s tematikou chovu koní, honů, dostihů, parforsních honů a zobrazení kočárů. Kolekce původem ze sbírky Nosticů je dnes uložena na zámku ve východočeských Slatiňanech. Obdobné tisky s tematikou

koňských dostihů (z clam-gallasovského souboru) byly během loňského roku uplatněny v interiérech zámku Grabštejn. Kromě zmíněné tematiky jsme na zámku ve Šluknově nedávno vystavili také dvě zajímavé série anglických grafických listů. Jde o sestavu grafik – karikatur z roku 1828 a soubor dokumentující začátky anglické železniční dopravy z doby kolem roku 1830. Z dalších grafických listů uložených ve fondech státních hradů a zámků lze upozornit i na některé podobizny anglických panovníků, vládců a vojevůdců.

Z někdejšího moravského valdštejského souboru portrétních olejomalb proslulých osobností připomeňme podobiznu Olivera Cromwella (1599–1658). Portrét lorda-protektora Anglie, který nechal popravit krále Karla I., je dnes uložen v depozitáři zámku Jaroměřice nad Rokytnou. Plátno bylo v minulosti bohužel poškozeno přemalbou. Rozměrný jezdecký portrét popraveného anglického panovníka Karla I. uchovává depozitář zámku Krásný Dvůr. Olejomalba je replikou díla Antonise van Dycka a rovněž nutně vyžaduje odborný restaurátorský zásah. Některé šlechtické rody žijící na našem území byly spřízněny s anglickou aristokracií, mezi jinými například Thunové. Členy rodiny Mensdorff-Pouilly pojilo dokonce příbuzenství s anglickou královnou Viktorií (1819–1901). Hra-

Obr. 1. Nečtiny (okres Plzeň-sever), zámek, zabradní průčelí, místo někdejšího uložení cenné historické sbírky rodu Mensdorff-Pouilly včetně obrazů z majetku tety královny Viktorie a prince Alberta. (Foto K. Krížová, 2008) / Nečtiny (district Plzeň-North), historic country house, garden front, the location of once placement of the valuable historic collection of the family of Mensdorff-Pouilly, including pictures from the possession of the aunt of Queen Victoria and Prince Albert.

Obr. 2. Nečtiny (okres Plzeň-sever), hrobka rodu Mensdorff-Pouilly, místo posledního odpočinku tety, strýce a bratrance královny Viktorie a prince Alberta. (Foto K. Krížová, 2008) / Nečtiny (district Plzeň-North), the tomb of the family of Mensdorff-Pouilly, the burial place of the aunt, uncle and cousins of the Queen Victoria and Prince Albert.

Obr. 3. *Krásný Dvůr (okres Louny), zámek, místo částečného vystavení a uložení obrazové sbírky ze zámku Nečtiny. (Foto K. Křížová, 2008) / Krásný Dvůr (district Louny), historic country house, the site of the partial exposition and placement of the collection of paintings from the Nečtiny historic country house.*

3

Obr. 4. *Ehrenburg v Coburgu (Bavorsko), zámek, sídlo členů rodu Sasko-Coburg-Saalfeld-Gotha. (Foto K. Křížová, 2008) / Ehrenburg in Coburg (Bavaria), historic country house, seat of members of the family of Sachsen-Coburg-Saalfeld-Gotha.*

4

bě Emanuel Mensdorff-Pouilly (1777–1852) se oženil se Sophií ze Sasko-Coburg-Saalfeldu (1778–1835), tetou panovnice i jejího manžela prince Alberta (1819–1861). Sophie – sestra matky anglické královny – byla nejstarší dcerou vévody Františka Bedřicha ze Sasko-Coburg-Saalfeldu (1750–1806). Z manželství s Augustou Karolínou Sophií z Reuss-Ebersdorfu (1757–1831) se mu narodilo devět dětí. Důmyslná sňatková politika soudržného panovnického rodu byla mimořádně úspěšná. Potomci tohoto manželského páru se posléze stali příslušníky řady významných evropských panovnických rodin – zprvu v převážně míře nekatolického vyznání. Coburgské vévodství doby Františka Bedřicha bylo přitom tolerantní, přívětivou a líbeznou zemí. Nejstarší dcera coburgského panovníka Sophie ze Sasko-Coburg-Saalfeldu (1778–1835) se však nestala členkou žádného z tehdejších panovnických rodů. Ve věku šestadvaceti let se 23. února 1804 v Coburgu provdala za syna francouzského polního maršála Alberta Ludvíka Pouilly, sedmadvacetiletého Emanuela. Jako emigranti odešli otec a syn do služeb pruského krále Bedřicha Viléma II. Manžel Sophie se posléze vyznamenal ve službách rakouského habsburského dvora. V Mohuči zastával funkci viceguvernéra a po příchodu do Čech získal hodnost generála. V roce 1840 se stal viceprezidentem vídeňské válečné rady. O historii rodiny Mensdorff-Pouilly a jejich – především coburgských – příbuzných podává cenné a detailní informace nejnovější studie dr. Radmily Švaříčkové-Slabákové *Rodinné strategie šlechty*.¹ Autorka přitom využila a odborně zhod-

notila zachovaný historický soubor rodové korespondence, uložený v našich i zahraničních archívech. Sophii a Emanuelovi se narodilo šest synů.² Dva zemřeli v dětském věku a kromě jednoho se všichni narodili v matčině rodném Coburgu. Rodina pobývala tam, v Mohuči, Vídní i v Praze, kde ji navštěvovali příbuzní. Sophie byla literárně a výtvarně činná. Roku 1821 vydala v Praze dvě povídky (*Matylda, Maškarní bál*) a roku 1830 v Mohuči *Pohádky a povídky*. V nečtinské sbírce se zachoval soubor jejích zajímavých kreseb. Zemřela po návratu z Mohuče v červnu roku 1835 v Tušimicích u Karlových Var. Čtyři roky po manželčině smrti zakoupil Emanuel Mensdorff-Pouilly západočeské panství Nečtiny. Několik málo let po úmrtí hraběte – v letech 1855–1858 – byl jeho druhorozeným synem tamní zámek (dříve nazývaný Preitenstein) přestavěn v anglickém romantickém stylu.³ Jednoduchou dispozicí s dominantní věží na pravém boku může připomínat oblíbené skotské sídlo královny Viktorie a prince Alberta – Balmoral. Nečtinský zámek obklopený rozlehlým anglickým parkem leží rovněž v kopcovité krajině. Bratranec královny Viktorie Alfons Friedrich Mensdorff-Pouilly (1810–1894) bezpochyby osobně poznal anglické panovnické rezidence včetně Balmoralu. K radikálnější přestavbě staršího sídla tam došlo, podobně jako v Nečtinách, během 50. let 19. století. Autorem romantické podoby nečtinského zámku byl coburgský architekt Wilhelm Streib (1822–1888). Roku 1849 vytvořil návrhy na přestavbu zámku Callenbergu u Coburgu, zřejmě inspirované stylem pozdní benátské gotiky. Jeho kresby jsou součástí umělec-

kých sbírek Veste Coburgu. V roce architektova úmrtí byla vydána jeho studie *Das alte Coburg*.

Na návrší v blízkosti nečtinského zámku nechal roku 1858 druhorozený syn Sophie Alfons Friedrich Mensdorff-Pouilly vybudovat v novorománsko-maurském stylu pohřební kapli – mauzoleum. V něm posléze spočinuly tělesné ostatky tety, strýce, bratranců a dalších příbuzných anglické královny Viktorie. Zámek v Nečtinách, konfiskovaný podle dekretu prezidenta republiky č. 12/45, byl ve druhé polovině 20. století využíván jako internát a škola. Dnes slouží Západočeské univerzitě v Plzni jako školící a ubytovací zařízení. V roce 1964 objekt vyhořel a jeho vnitřní dispozice i stylové interiéry přitom vzaly za své. Zámek však přesto dodnes zůstává malebným architektonickým skvostem v nádherném přírodním prostředí. Někdejší rodové sbírky byly z Nečtin odvezeny do zámku Jemniště a Slatiňany, dále do Vojenskohistorického muzea, Uměleckoprůmyslového muzea, Národního muzea, Ná-

■ Poznámky

1 Radmila ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ: *Rodinné strategie šlechty*, Argo, Praha 2007.

2 Z manželství hraběte Emanuela Mensdorffa-Pouilly se Sophií se narodili tito synové: Hugo (1806–1845), Alfons (1810–1894), Alfréd (1812–1814), Alexandr (1813–1871), Leo (1815–1821) a Arthur (1817–1904). Jediný Alfréd se nenarodil v Coburgu, ale v moravském Kyjově.

3 Architekturu objektu se ve své diplomové práci *Stavební vývoj feudálního sídla Nečtiny* zabýval Ing. Zdeněk Louda.

5

6

Obr. 5. Alexander Melville, podle F. X. Winterhaltera (1805–1873), *Princ Albert* (1819–1861), 1843, olej, plátno, 134 x 98 cm, svaz Nečtiny, zámek Krásný Dvůr. (Foto J. Novotný) / Alexander Melville, by F. X. Winterhalter (1805–1873), *Prince Albert* (1819–1861), 1843, oil painting, canvas, 134 x 98 cm, Nečtiny collection, historic country house Krásný Dvůr.

Obr. 6. Alexander Melville, podle F. X. Winterhaltera (1805–1873), *Královna Viktorie* (1819–1902), 1843, olej, plátno, 134 x 98 cm, svaz Nečtiny, zámek Krásný Dvůr. (Foto J. Novotný) / Alexander Melville, by F. X. Winterhalter (1805–1873), *Queen Victoria* (1819–1902), 1843, oil painting, canvas, 134 x 98 cm, Nečtiny collection, historic country house Krásný Dvůr.

prstkova muzea a Historického ústavu. Ze zámecké knihovny se dodnes zachovalo 2068 svazků. Tento knižní fond odborně spravuje Národní muzeum. V pobočce plzeňského archivu v Klatovech je uložen unikátní listinný materiál z nečtinského zámku. Uměleckohistoricky cenný soubor olejomalb a grafických listů byl převezen do zámku Krásný Dvůr u Podbořan. Řada nečtinských obrazů je zde také vystavena. Další díla, uložená dosud v tamním depozitáři, najdou uplatnění v chystané interiérové instalaci. Má být realizována v klasicistních krásnodvorských salonech horního patra zámku. Ty však již dlouhou dobu čekají na svou obnovu a restaurování. Nejatraktivnější částí nečtinského souboru jsou bezesporu protějškové podobizny anglické královny Viktorie a jejího manžela prince Alberta. Počítá se s tím, že tyto portréty budou v budoucnu vystaveny. V nečtinské sbírce jsou v Krásném Dvoře zastoupeny portréty blízkých příbuzných této dvojice – členů rodu Sasko-Coburg-Saalfeld-Gotha, spřízněných s rodinou Mensdorff-Pouilly. Matka anglické královny, Viktorie, pozdější vévodkyně z Kentu (1786–1861), otec prince Alberta, vévoda Arnošt I. (1784–1844), a Sophie, provdaná Mensdorff-Pouilly (1778–1835), příslušníci rodu Sasko-Coburg-Saalfeld, byli sourozenci. Jejich podobizny i portréty dalších členů početné vévodské rodiny, včetně bratra Leopolda (1790–1865), od roku 1831 belgického krále, či sestry Julie

(1781–1860), manželky ruského velkovévody Konstantina, obsahuje nečtinská obrazová sbírka. Mezi olejomalbami jsme identifikovali podobizny společného děda a babičky královny Viktorie a prince Alberta – vévody Františka Bedřicha Sasko-Coburg-Saalfeld (1750–1806) a jeho druhé manželky Augusty Karolíny Sophie, rozené Reuss-Ebersdorf (1757–1831). Starší nápis na zadní straně dřevěné desky olejomalb informuje, že tyto podobizny vytvořila roku 1844 Blanche C. Loehlin podle H. L. Smithe a že jsou kopiemi coburgských pastelových portrétů dvojice. Štítek na zadní straně obrazů nese londýnskou adresu. Se jménem Loehlin se setkáváme v okruhu osob anglického panovnického dvora.⁴ V případě malíře půjde zřejmě o londýnského umělce Herberta Luthera Smithe (1811–1870).

Během loňské studijní cesty do Coburgu a návštěvy tamních někdejších vévodských rezidencí Rosenau, Callenbergu, Ehrenbergu a Veste Coburgu jsme se seznámili s dalšími podobiznami příslušníků rodu, souvisejícími s našimi obrazy uloženými na Krásném Dvoře. Protějškové nečtinské podobizny královny Viktorie a prince Alberta vytvořil jako kopie podle dřívějších předloh roku 1843 v Londýně anglický malíř Alexander Melville. Nesou štítky se jmény portrétovaných, signatury umělce, datací, nápisy i údaje o autorech efektních zlacených rámu na zadní straně

pláten. Obrazy mohly být darem panovnice jejich příbuzným – členům rodu Mensdorff-Pouilly.⁵ Svatba dvojice se konala dne 10. února roku 1840 v Londýně. Mladá, půvabná Viktorie drží v ruce symbolicky dvě právě rozvité růže. Je zobrazena s modrou stuhou podvazkového řádu a insignie podvazkového řádu nese na hrudi i své levé paži. Princ Albert, člen rodu Sasko-Coburg-Gotha, se nechal portrétovat ve vojenské uniformě, s Řádem zlatého rouna a hvězdou podvazkového řádu.⁶ Dřívější podobizny královny a jejího chotě, podle nichž Melville namaloval své kopie, jsou dílem vyhledávaného malíře Franze Xavera Winterhaltera (1805–1873). Vytvořil je roku 1842. Umělec, tehdy již v Evropě, zvláště pak ve Francii oblíbený portrétista, byl roku 1841 pozván královnou Viktorií do Anglie a pracoval pak načas v Londýně. Zachytil na svých obrazech podobu panovnice, jejích dětí, manžela a matky. Winterhalterova díla uchovávají některé anglické rezidence. Podobizny Viktorie a Alberta z roku 1842 jsou dnes součástí královských anglických sbírek. Jiná malířova podobizna královny Viktorie byla zapůjčena do interiéru Wimpole Hallu (Cambridgeshire). Ta je nečtinské nejbližší.

Během prohlídky historických interiérů coburgské rezidence Callenbergu jsme mohli posoudit další Winterhalterovy portréty anglické panovnice a jejího manžela. Jsou rovněž datovány rokem 1842 a byly publikovány v katalogu bavorské zemské výstavy „Ein Herzogtum und viele Kronen – Coburg im Bayern und Europa“. Anglický malíř Melville vytvořil své kopie podobizen královny a jejího chotě rok po vzniku Winterhalterových originálů. Nečtinský Albertův portrét je s anglickým zcela shodný. Na Winterhalterově portrétu Viktorie z královské sbírky chybí podvazkový řád, který panovnice nese na naší podobizně i na olejomalbách ve Wimpole Hallu a Callenbergu. Thieme-Beckerův lexikon zmiňuje autora našich pláten Alexandra Melvilla jako portrétistu a autora žánrových výjevů. Uvádí, že v letech 1846–1868 tvořil v Londýně. Připomíná rovněž jeho manželku, malířku Elizu Annu Melvillovou, rozenou Smallbovou.⁷ Malíř Alexander Melville je rovněž autorem další rozměrné, na krásnodvorském zámku uložené nečtinské podobizny. Ta byla, stejně jako obě olejomalby královského páru, zasazena do efektního zlaceného rámu. Jde o portrét strýce panovnice – manžela tety Sophie, rozené Sasko-Coburgské – hraběte, generála Emanuela Mensdorffa-Pouilly. Na vojenské uniformě hrdě nese bezpočet řádů. Winterhalter (a posléze podle něho i Melville) vytvořil protějškové podobizny královny Viktorie a jejího chotě v akademicky uměrném stylu. Portréty nicméně nepůsobí nijak

majestátně, ale spíše bezprostředním, až téměř civilním dojmem.⁸ Jde o typ efektní hladké malby, tak jak ji například známe z řady děl středoevropských, zvláště německých a rakouských umělců doby biedermeieru. Na rozdíl od výrazově zajímavějších prací tehdejších předních anglických portrétistů je Winterhalterův malířský projev konzervativní a veden snahou po líbivosti. Vzpomeňme, že královna po otci svým původem patřila do hannoverského rodu, po matce do coburgského. Dobře mluvila dříve německy než anglicky. Její vychovatelkou byla dcera hannoverského pastora baronka Lehzenová.

Nečtinské portréty dokládají, že panovnice a její manžel udržovali stálý kontakt se svou širokou coburgskou rodinou:⁹ s dříve zemřelou tetou Sophií, rozenou Sasko-Coburgskou (1778–1835), se strýcem Emanuelelem Mensdorffem-Pouilly (1770–1852), s potomky manželské dvojice bratřenci Alfonsem Friedrichem Mensdorffem-Pouilly (1810–1894), Alexandrem Mensdorffem-Pouilly-Dietrichsteinem (1813–1871),¹⁰ Arthurem Mensdorffem-Pouilly (1817–1904) a dalšími příbuznými. Zvláště se to týkalo diplomata Alexandra, pozdějšího rakouského ministra zahraničí. V majetku současně anglické královny ve sbírce rezidence Osborne House na ostrově Wight se nachází jeho podobizna vytvořená v Londýně roku 1847 malířem F. X. Winterhalterem. Kromě řady podobizen – olejomalb a grafických listů – se z někdějšího nečtinského zámeckého historického fondu

■ Poznámky

4 Loehlin byl věrný dlouholetý německý sluha prince Alberta. Slečna Elisa Collins (1832–1896), která byla vychovatelkou dcery anglické panovnice – malé Viktorie (1840–1901), pozdější pruské královny, se roku 1850 provdala za Rudolfa Loehlina. Mohlo jít snad o členku této rodiny.

5 Viz pozn. 1. Dr. R. Švaříčková-Slabáková ve své studii na s. 316 píše, že královna Viktorie poslala v roce 1879 příbuzným tři obrazy společných předků, po roce 1890 pak další podobiznu a kopie portrétů prapředků. Panovnice slíbila příbuzným darovat i obraz Sophie. Je otázka, zda nemůže jít právě o některé z našich nečtinských – „krásnodvorských“ děl. Vzápětí však tamtéž autorka uvádí, že portréty anglické královny a prince Alberta se již dříve nacházely ve sbírce Emanuela Mensdorffa-Pouilly.

6 Za určení řádů děkuji dr. Ladislavu Čepičkovi, odbornému pracovníku Vojenského historického ústavu Praha. Během návštěvy zámku Ehrenburgu jsme se v sále s rodovou portrétní galerií seznámili s dalšími dvěma pozdějšími reprezentativními podobiznami královny Viktorie (se synem Edwardem) a prince Alberta. Panovnice a její manžel jsou zde opět zachyceni s insigniemi podvazkového

řádu. Manžel královny nese podvazek s řádovým heslem pod kolenem levé nohy. Olejomalby jsou považovány za dílenskou repliku originálů Franze Xavera Winterhaltera z doby po roce 1846–1847. Naše ranější nečtinské protějškové podobizny podle dřívějších portrétů F. X. Winterhaltera vytvořil anglický malíř, schopný kopista Alexander Melville.

7 Thieme-Becker allgemeines Lexikon der bildenden Künstler, 23/24, E. A. Seemann, Leipzig 1999, s. 372. Melville jako kopista královniných podobizen vytvořených F. X. Winterhalterem je zmiňován i v souvislosti s portrétem Viktorie ze sbírky dalšího zámku coburgského rodu – rakouského Greinburgu. Panovnice je zde oblečena do oděvu období středověku.

8 O životě panovnice byla publikována řada monografií, u nás například viz Lytton STRACHEY: *Královna Viktorie*, Mladá Fronta, Praha 1993. Zde je citován výrok Charlotty Brontëové o Viktorii: „Malá, statná, temperamentní lady, velmi jednoduše oblečená – bez zvláštní důstojnosti nebo okázalosti“, viz s. 114.

9 Coburgský rod, jehož příslušníci byli převážně protestantského vyznání a stávali se životními partnery členů nekatolických vládnoucích rodin, vynikal zvláště úspěšnou sňatkovou politikou. Hovoří o tom také publikace vydaná u příležitosti výstavy *Ein Herzogtum und viele Kronen – Coburg in Bayern und Europa* (Veste Coburg und Schloss Callenberg) v roce 1997. Dokládá vliv rodiny na chod evropských dějin. Z dalších publikací věnovaných tomuto rodu a jeho historickým rezidencím: Herbert BRUNNER, Lorenz SEELIG: *Schloss Ehrenburg – Coburg*, Bayerische Schlösserverwaltung, München 2002; titíž: *Kunstsammlungen der Veste Coburg*, Regensburg 2008; Sabine HEYM: *Feenreich und Ritterwelt – Die Rosenau als Ort romantisch-literarischen Weiterlebens*, Bayerische Schlösserverwaltung, München 1996; Delia MILLAR: *Views of Germany – from the Royal Collection at Windsor Castle, Queen Victoria and Prince Albert on Their Journeys to Coburg and Gotha*, The Royal Collection, Belgie 1998, a další. O rodových vazbách viz například Michael MACLAGAN: *Lines of Succession – Heraldry of the Royal Families of Europe*, Aventinum 1995.

10 Alexandr Mensdorff-Pouilly po sňatku s majitelkou panství Mikulova Alexandrinou Dietrichsteinovou (1824–1906) převzal jméno její rodiny a získal knížecí titul. Některé z podobizen členů rodiny se zachovaly ve sbírce zámku Boskovice, který v restituci získal zpět Hugo Mensdorff-Pouilly. Je mezi nimi i portrét Sophie. O jiné její nečtinské podobizně v Krásném Dvoře, určené jako dílo Alžběty Vigée-Lebrunové, jsem v minulosti pochybovala. Domnívala jsem se, že by spíše mohlo jít o postavu její mladší sestry Julie, kterou francouzská malířka skutečně portrétovala a v soupisu svého díla také připomíná. V souvislosti s novým zhodnocením všech u nás i v Německu zachovaných podobizen se však ukazuje, že oválný nečtinský krásnodvorský portrét Sophii zřejmě skutečně patří.

7

8

9

10

11

12

13

Obr. 7. *Blanche C. Loehlinová(?)*, podle *H. L. Smithe* (1811–1870), *Augusta Karolína Sophie Sasko-Coburg-Saalfeld*, rozená *Reuss-Ebersdorf* (1757–1831), *babička královny Viktorie a prince Alberta*, *patrně 1844*, olejomalba, 35 x 30 cm, *svoz Nečtiny, zámek Krásný Dvůr*. (Foto *J. Novotný*) / *Blanche C. Loehlin(?)*, by *H. L. Smith* (1811–1870), *Grandmother of Queen Victoria and Prince Albert – Auguste Karoline Sophie Sachsen-Coburg-Saalfeld*, nee *Reuss-Ebersdorf* (1757–1831), probably 1844, oil painting, 35 x 30 cm, *Nečtiny collection, historic country house Krásný Dvůr*.

Obr. 8. *Blanche C. Loehlinová(?)*, podle *H. L. Smithe*, *František Bedřich Sasko-Coburg-Saalfeld* (1750–1806), *dědeček královny Viktorie a prince Alberta*, *kopie podle pastelové coburgské podobizny, 1844*, olej na dřevě, 36 x 28 cm, *svoz Nečtiny, zámek Krásný Dvůr*. (Foto *J. Novotný*) / *Blanche C. Loehlin(?)*, by *H. L. Smith*, *Grandfather of Queen Victoria and Prince Albert – Franz Friedrich Sachsen-Coburg-Saalfeld* (1750–1806), copy by a pastel portrait from *Coburg, 1844*, oil painting on wood, 36 x 28 cm, *Nečtiny collection, historic country house Krásný Dvůr*.

Obr. 9 *Sophie Sasko-Coburg-Saalfeld*, *provdaná Mensdorff-Pouilly* (1778–1835), *teta královny Viktorie a prince Alberta*, olejomalba, *kopie podle coburgské pastelové podobizny, 1844*, olej na dřevě, 35,5 x 29 cm, *svoz Nečtiny, zámek Krásný Dvůr*. (Foto *J. Novotný*) / *Aunt of Queen Victoria and Prince Albert – Sophie Sachsen-Coburg-Saalfeld*, married to *Mensdorff-Pouilly* (1778–1835), oil painting, copy by a pastel portrait from *Coburg, 1844*, oil painting on wood, 35,5 x 29 cm, *Nečtiny collection, historic country house Krásný Dvůr*.

Obr. 10. *Augusta Karolína Sophie Sasko-Coburg-Saalfeld*, rozená *Reuss-Ebersdorf* (1757–1831), *babička královny Viktorie a prince Alberta*, *pastel z obrazové sbírky zámku Callenberg u Coburgu*. (Foto *J. Novotný*) / *Grand-*

mother of Queen Victoria and Prince Albert – Auguste Karolína Sophie Sachsen-Coburg-Saalfeld, nee *Reuss-Ebersdorf* (1757–1831), pastel from the picture collection of the castle *Callenberg near Coburg*.

Obr. 11. *František Bedřich*, *vévoda Sasko-Coburg-Saalfeld* (1750–1806), *pastel z obrazové sbírky zámku Callenberg u Coburgu*. (Foto *J. Novotný*) / *Franz Friedrich*, *Duke of Sachsen-Coburg-Saalfeld* (1750–1806), pastel from the picture collection of the castle *Callenberg near Coburg*.

Obr. 12. *Sopie Sasko-Coburg-Saalfeld*, *provdaná Mensdorff-Pouilly* (1778–1835), *teta královny Viktorie a prince Alberta*, *portrét z obrazové sbírky zámku Callenberg u Coburgu (připsáno J. H. Schröderovi), kolem roku 1795*, pastel na kartonu, 35,9 x 30,4 cm. (Foto *J. Novotný*) / *Aunt of Queen Victoria and Prince Albert – Sophie Sachsen-Coburg-Saalfeld*, married to *Mensdorff-Pouilly* (1778–1835), a portrait from the picture collection of the castle *Callenberg near Coburg*, (ascribed to *J. H. Schröder*), around 1795, pastel on carton, 35,9 x 30,4 cm.

Obr. 13. *Kresba osmnáctileté Sophie Sasko-Coburg-Saalfeld*, *později provdané Mensdorff-Pouilly* (1778–1835), *zachycující její rodiče a sourozence s matkou královny Viktorie a otcem prince Alberta, 1796*, součást souboru kreseb ze zámku *Nečtiny, zámek Krásný Dvůr*. (Foto *J. Novotný*) / *Drawing of 18-year old Sophie Sachsen-Coburg-Saalfeld*, later married to *Mensdorff-Pouilly* (1778–1835) depicting her parents and siblings with mother of *Queen Victoria* and father of *Prince Albert*, 1796, part of a set of drawings from the *Nečtiny historic country house, historic country house Krásný Dvůr*.

Obr. 14. *Sestava pastelových podobizen rodiny Františka Bedřicha vévody Sasko-Coburg-Saalfeld, sbírka zámku Callenberg u Coburgu*. (Foto *J. Novotný*) / *A set of pastel portraits of the family of Franz Friedrich, Duke of Sachsen-Coburg-Saalfeld*, collection of the castle *Callenberg near Coburg*.

14

u nás zachovaly historicky mimořádně cenné rodové písemnosti, včetně mnoha deníků *Sophie*, rozené *Sasko-Coburgské*, a dopisů členů jejího rodu i rodiny *Mensdorff-Pouilly* příbuzným. V klatovském archivu jsme prohlédli přes třicet dopisů psaných královnou *Viktorií* a adresovaných z *Windsoru*, *Buckinghamského paláce*, z *Osborne House* a dalších míst tetě *Sophii* a strýci *Emanuelovi* do *Vídně* i do *Preitensteinu* (*Nečtiny*). Je zde uložen také telegram, který anglická panovnice poslala příbuzným z *Londýna* v souvislosti s výročím šedesátí let své vlády. *Nečtinský* archivní fond obsahuje rovněž dvacet devět dopisů od královnina manžela *prince Alberta*, které napsal strýci *Emanuelovi* a jeho synům – svým bratrancům. Je zde také sedmdesát dopisů od matky královny *Viktorie*, vévodkyně z *Kentu*, tři sta dopisů od *Sophiiny* matky *Augusty Sasko-Coburg-Saalfeld*, rozené z *Reuss-Ebersdorfu*, čtyřicet šest dopisů od *Sophiiny* sestry *Julie*, provdané *Anny Fjodorovny* ruské, a korespondence dalších osobností.⁴¹ O pozoruhodných dějinách rodu i historii jejich rezidencí hovoří zachované archiválie, knižní fond a soubory uměleckých předmětů.

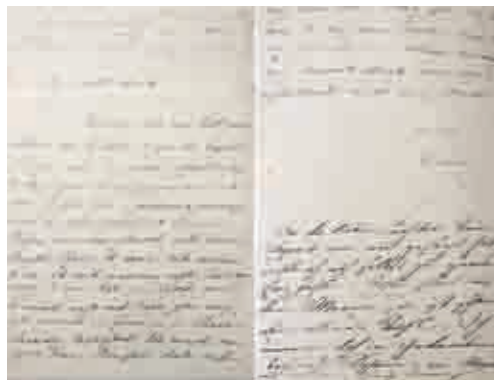
Obrazová sbírka *nečtinského zámku* má mimořádnou umělecko-historickou cenu. Vypovídá o významu a úloze členů vévodského *coburgského rodu* v dějinách *Evropy*. Jeho příslušníci vládli na

■ Poznámky

11 Odborným a publikačním zhodnocením archivního fondu rodu *Mensdorff-Pouilly* se systematicky zabývá dr. *Radmila Švaříčková-Slabáková*.

15

16

17

území Německa, Anglie, Belgie, Portugalska, Ruska, Rumunska, Bulharska a dalších zemí. V Krásném Dvoře jsou uloženy portréty řady z nich.¹² Považujeme za nezbytné uspišit restaurování a obnovu tamních zámeckých interiérů, sbírku v úplnosti zveřejnit a vydat její katalog.¹³ Namísto je i úvaha o možném budoucím návratu souboru do Nečtin. Rekonstrukce a zabezpečení objektu tamního zámku si však vyžadují značné finanční náklady. V přehledu dalších anglických památek na našem území bychom mohli pokračovat.¹⁴ Hodláme jim i v budoucnu věnovat soustavnější pozornost.¹⁵

Translation of article on page 237

■ Poznámky

12 František Bedřich Sasko-Coburg-Saalfeld (1750–1806) měl z manželství s Augustou Karolinou Sophií z Reuss-Ebersdorfu (1757–1831) tyto potomky: Sophii (1778–1835), provdanou Mensdorff-Pouilly, Antoinettu (1779–1824), provdanou Württemberskou, Julii (1781–1860), pozdější manželku ruského velkovévody Konstantina Ernesta I. (1784–1844) – budoucího otce manžela královny Viktorie Alberta (1819–1861), Ferdinanda (1785–1851), jehož potomci se stali členy královské rodiny v Portugalsku a carské rodiny v Bulharsku, Viktorii (1786–1861) – v prvním manželství provdanou za knížete z Leiningenu a ve druhém za vévodu z Kentu – budoucí matku anglické

královny Viktorie, předčasně zemřelou Marianu (1788–1794), Leopolda I. (1790–1865) – budoucího belgického krále a otce manželky mexického císaře Maximiliána Rakouského. Posledním, předčasně zemřelým devátým potomkem dvojice byl Maximilián (1792–1793). Královna Viktorie a její manžel Albert byli dětmi sourozenců tohoto vévodského sasko-coburgského rodu. Od roku 1917 však anglická panovnická rodina používá označení Windsorové. Od roku 1826 používal strýc královny (syn a následník Františka Bedřicha) Ernst I. (1784–1844) titul vévody Sasko-Coburg-Gotha.

13 O některých dílech – portrétech členů rodu přinesly zprávy texty publikované v časopise Památky a příroda: Květa KRÍŽOVÁ: *Z obrazové sbírky na Krásném Dvoře*, in: *Památky a příroda* 1982, č. 3, s. 129–141 (o podobizně Emanuela Mensdorffa-Pouilly z roku 1839 od Ferdinanda G. Waldmüllera a dalších) a *K dílu Alžběty Vigée-Lebrunové (1755–1842) u nás*, in: *Památky a příroda* 1988, č. 4, s. 193–199. Do obrazového krásnodvorského souboru patří také podobizna Madame Tippet-Brownové, pozoruhodná portrétní práce z okruhu Thomase Lawrence (1769–1830) či Richarda Coswaye (1749–1821).

14 Ve sbírkách památkových objektů se u nás zachovala i řada uměleckořemeslných předmětů anglické provenience, například výrobky manufaktury Josiaha Wedgwooda a další.

15 O několika českých památkách v Anglii jsme již podali zprávu v článku: *Letní attinghamské studium 1999*, in: *Zprávy památkové péče* 60, 2000, č. 2, s. 36–38.

Obr. 15. Alexander Melville, Emanuel Mensdorff-Pouilly (1777–1852), strýc královny Viktorie, kolem roku 1843, olej, plátno, 141 x 110 cm, svaz Nečtiny, zámek Krásný Dvůr. (Foto J. Novotný) / Alexander Melville, Emanuel Mensdorff-Pouilly (1777–1852), uncle of Queen Victoria, around 1843, oil painting, canvas, 141 x 110 cm, Nečtiny collection, historic country house Krásný Dvůr.

Obr. 16. Dopis čtrnáctileté Viktorie, budoucí anglické královny, tetě Sophii Mensdorff-Pouilly, rozené Sasko-Coburg-Saalfeld, 1833, archivní fond zámek Nečtiny, Státní oblastní archiv Plzeň – pobočka Klatovy. (Foto K. Křížová) / A letter written by future English queen – 14-year old Victoria to her aunt Sophie Mensdorff-Pouilly, nee Sachsen-Coburg-Saalfeld, 1833, the archival fund of Nečtiny historic country house, State Regional Archiv Plzeň – Klatovy branch office.

Obr. 17. Dopis anglické královny Viktorie strýci Emanuelu Mensdorff-Pouilly, odeslaný z Osborne House, 1848, archivní fond zámek Nečtiny, Státní oblastní archiv Plzeň, pobočka Klatovy. (Foto K. Křížová) / A letter written by English Queen Victoria to her uncle Emanuel Mensdorff-Pouilly, sent from Osborne House, 1848, the archival fund of Nečtiny historic country house, State Regional Archiv Plzeň – Klatovy branch office.